

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА IX КЛАС

ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по математика в IX клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с постигане на изискванията за резултатите от обучението по учебен предмет **математика** и с изграждане на ключови компетентности на ученика.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
<i>Числа. Алгебра</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Извършва тъждествени преобразувания на рационални изрази. • Решава: <ul style="list-style-type: none"> - рационални неравенства без параметър, включително и по метода на интервалите; - системи уравнения от първа и втора степен с две неизвестни без параметър чрез заместване или събиране; - системи линейни неравенства с едно неизвестно без параметър. • Умее да представя решения на неравенства чрез числови интервали.
<i>Фигури и тела</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае признаците за подобни триъгълници. • Умее да прилага признаците за подобни триъгълници. • Знае метрични зависимости в правоъгълен триъгълник. • Умее да решава правоъгълен триъгълник. • Умее да решава равнобедрен триъгълник, равнобедрен и правоъгълен трапец и успоредник. • Знае метрични зависимости между отсечки в окръжност. • Умее да прилага метрични зависимости между отсечки в окръжност.

<p>Функции. Измерване</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае: <ul style="list-style-type: none"> - понятието числова функция и начини на задаване; - понятията линейна и квадратна функция; - свойства на линейната и на квадратната функция (монотонност, най-голяма и най-малка стойност); - основните тригонометрични функции в интервала $(0^\circ; 90^\circ)$. • Умее да построява графики на линейна и квадратна функция. • Пресмята стойности на изучените функции и на аргументите им. • Пресмята стойности на тригонометричните функции при зададен аргумент и на аргумента при зададена стойност на тригонометричната функция (за $30^\circ, 45^\circ, 60^\circ$).
<p>Логически знания</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и”, „или”, „ако..., то...”, отрицанието „не” и на релациите „следва” и „еквивалентност”. • Разбира на конкретно ниво смисъла на кванторите „за всяко“, „съществува“ и понятията „необходимо условие“, „достатъчно условие“ и „необходимо и достатъчно условие“. • Прилага метода на еквивалентните преобразувания при решаване на уравнения, неравенства и системи. • Умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример. • Преценява вярност, рационалност и целесъобразност при избор в конкретна ситуация и обосновава изводи.
<p>Елементи от вероятности и статистика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разчита и интерпретира информация, представена с графики, с таблици или с диаграми. • Умее да пресмята класическа вероятност чрез формулите за пермутации, вариации и комбинации без повторение. • Знае да пресмята класическа вероятност на сума на съвместими и на несъвместими събития.
<p>Моделиране</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат. • Моделира: <ul style="list-style-type: none"> - с квадратна функция; - с уравнения, свеждащи се до квадратни; - със система уравнения от първа или втора степен е две неизвестни; - с пермутации, вариации и комбинации.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Класическа вероятност	<ul style="list-style-type: none"> • Умее да намира сечение, обединение, произведение и допълнение на множества. • Знае понятието класическа вероятност и умее да пресмята класическа вероятност като отношение на възможности. • Умее да пресмята класическа вероятност чрез формулите за пермутации, вариации и комбинации без повторение. • Умее да пресмята вероятност на допълнително събитие. • Умее да пресмята вероятност на сума на несъвместими събития. • Умее да пресмята вероятност на сума на съвместими събития. • Умее да пресмята вероятност на обединение и на сечение на събития. 	<p>елементарно събитие, сложно/съставно събитие, допълнение, сечение и обединение на множества, произведение на множества, достоверно събитие, допълнително/ противоположно събитие, съвместими събития, несъвместими събития</p>
2. Функции	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятията функция и дефиниционно множество, и начините на задаване на функция. • Умее да намира функционална стойност и стойност на аргумента на дадена функция. • Знае понятията линейна и квадратна функция. • Умее да построява графика на линейна функция. • Умее да построява графики на квадратните функции $y = ax^2$ и $y = ax^2 + bx + c$. • Умее да установява принадлежност на точка към графика на функция. • Умее да прави изводи за свойствата на линейната и на квадратната функция по графиките им. • Умее да намира най-малка и най-голяма стойност на квадратна функция. • Умее да представя графично решенията на линейно и квадратно уравнение. • Извлича информация за функции, зададени по различен начин. 	<p>растяща функция, намаляваща функция, монотонност, графика на функция, парабола, ос на симетрия на парабола, връх на парабола</p>

<p>3. Системи линейни уравнения с две неизвестни</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава линейни уравнения с две неизвестни, знае понятията, свързани с тях. • Знае понятието система линейни уравнения с две неизвестни и понятията, свързани с нея. • Умее да решава система линейни уравнения с две неизвестни чрез заместване и събиране. • Умее да преценява рационалността на избрания метод за решаване на системата. • Осмисля връзката между коефициентите на две линейни функции и взаимното им разположение в една координатна система, умее да изследва броя на решенията на система линейни уравнения. • Умее да представя графично решенията на системи линейни уравнения с две неизвестни. • Умее да моделира със системи линейни уравнения с две неизвестни. • Умее да оценява съдържателно получения при моделирането конкретен резултат и да го интерпретира. 	<p>наредена двойка числа, решение на уравнение с две неизвестни, решение на система линейни уравнения; еквивалентни системи уравнения, съвместими системи уравнения, несъвместими системи уравнения, определени системи уравнения, неопределени системи уравнения</p>
<p>4. Системи уравнения от втора степен с две неизвестни</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието система уравнения от втора степен с две неизвестни и понятията, свързани с него. • Умее да решава системи уравнения от втора степен с две неизвестни, на които едното уравнение е от първа степен и на които двете уравнения са от втора степен чрез заместване и събиране. • Разбира връзката на логическия съюз „и” с понятието система и с нейното решение. • Умее да моделира със системи уравнения от втора степен с две неизвестни. • Умее да оценява съдържателно получения при моделирането конкретен резултат и да го интерпретира. 	

5. Подобни триъгълници	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието пропорционални отсечки. • Знае понятието подобни триъгълници и понятията, свързани с тях. • Знае и прилага признаците за подобност. • Знае свойствата на съответните елементи на подобните триъгълници. • Знае свойството на лицата на подобните триъгълници. • Знае и прилага теоремата на Талес и обратната теорема на Талес. • Знае и прилага свойство на ъглополовящите в триъгълник. • Разбира на конкретно ниво смисъла на понятията „необходимо условие”, „достатъчно условие“ и „необходимо и достатъчно условие“. • Умее да разграничава типични ситуации, свързани с приложение на подобни триъгълници. 	<p>коэффициент на подобие, четвърта пропорционална</p>
6. Рационални неравенства	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието обединение и сечение на числови интервали и двойно неравенство. • Знае понятието система неравенства и понятията, свързани с него. • Умее да решава системи от две линейни неравенства с едно неизвестно и системи неравенства, свеждащи се до тях. • Умее да решава неравенства от вида $(ax+b)(cx+d)>0$ и $\frac{ax+b}{cx+d} > 0$, и аналогични на тях, свързани със знаците $<$, $>$, $\leq$, $\geq$. • Разбира смисъла на логическите съюзи „и”, „или” при решаване на неравенства. • Умее да решава квадратно неравенство. • Умее да прилага метода на интервалите при решаване на квадратно неравенство и неравенства от по-висока степен. • Умее да решава дробни неравенства. • Умее да моделира с неравенства. 	<p>числов интервал - видове, решение на система неравенства, еквивалентни системи, биквадратно неравенство</p>

<p>7. Метрични зависимости между отсечки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае и прилага метрични зависимости в правоъгълен триъгълник. • Знае и прилага Теорема на Питагор. • Умее да намира елементи на: <ul style="list-style-type: none"> -правоъгълен триъгълник; -равнобедрен триъгълник; -равнобедрен и правоъгълен трапец; -успоредник. • Знае и прилага метрични зависимости между отсечки, свързани с окръжност. • Умее да намира дължина на отсечка в правоъгълна координатна система. • Умее да открива и създава ситуации, свързани с решаване на правоъгълен триъгълник. • Разбира на конкретно ниво смисъла на „необходимо условие“, „достатъчно условие“ и „необходимо и достатъчно условие“. • Умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример. • Умее да оценява получен резултат. 	<p>метрични зависимости, средно геометрично, проекция на катет върху хипотенуза.</p>
<p>8. Тригонометрични функции на остър ъгъл</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае тригонометрични функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник. • Знае и прилага основните тригонометрични тъждества. • Знае и прилага основните тригонометрични функции за ъгли допълващи се до 90°. • Знае тригонометричните функции на 30°, 45° и 60°. • Умее да намира основните елементи (страни и ъгли) на правоъгълен триъгълник. • Умее да намира елементи на равнобедрен триъгълник, равнобедрен и правоъгълен трапец. • Умее да открива и създава ситуации, свързани с тригонометрични функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник. • Умее съдържателно да интерпретира получен резултат. 	<p>синус, косинус, тангенс, котангенс</p>

Брой часове за изучаване на учебния предмет *математика* в IX клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

- При реализация на програмата спазването на хронологията в разпределението на съдържанието е задължително.
- Разпределението на съдържанието се прави по преценка на този, който използва учебната програма, и в зависимост от целта – от автори на учебници при разработване на отделни урочни статии или от учители при планиране и реализиране на учебния час, като учителят може да прецени различно от предложеното в учебника разпределение на съдържанието.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА:

За нови знания	до 62 часа	до 57%
За упражнения		над 33%
За преговор		
За обобщение		
Практически дейности		
За контрол и оценка (за входно равнище, за класни и за контролни работи)	до 11 часа	до 10%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	25%
Оценки от контролни и от класни работи	50%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Практически дейности, които могат да се реализират в класната стая:

- Да използват динамичен софтуер за демонстрация на свойствата на геометричните фигури и тригонометричните функции, което спомага за придобиване на математическа култура и ключови компетентности: умения за общуване на чужди езици; основни компетентности в областта на природните науки и технологиите; дигитална компетентност; социални и граждански компетентности; инициативност и предприемчивост.
- Да построят (с линейка и пергел или с подходящи софтуерни продукти) несложни геометрични конструкции.
- Да използват калкулатор при решаване на практически задачи.
- Разбиране, използване, съпоставяне, оценяване и осмисляне на различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени задачи, което спомага за придобиване на компетентности в областта на българския език.

Установяване на междупредметни връзки

- С физика и астрономия, химия и опазване на околната среда, биология и здравно образование, география и икономика при темата функции. Да се търсят възможности за провеждане на съвместни уроци по подходящи теми.
- С информационните технологии – там, където е необходимо по-добро онагледяване на учебния процес или формиране на определени практически умения, може да се търсят възможности за провеждане на съвместни уроци, например при използване на конкретен динамичен софтуер.